

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

Рік III

Липень 1956

Ч. 7 (23)

Ніч вже йде з-за верха,
Ясне сонце давно вже зайшло —

Тихо спи, без тривоги,
Тут є Бог...

ПОДАРУНОК ЛІТА

Ходить полем тепле Літо,
Де росте пшениця й жито,
Кукурудза шелестить —
Ходить Літенько, не спить:
Де не стане, де не гляне,
Яблука в садах рум'янить,
Груші золотить.
Час пливе... І враз — летить
Перше яблучко із вітки,
Гуп! — і впало коло квітки,
Що росте собі в траві.
А на вітці пташки дві
Заспівали: „Цвір, Оленко!

Вийди но в садок скоренько,
Тут тебе дарунок жде!”
Садом дівчинка іде,
Легка, жвава, мов метелик,
Наче квіточка весела,
Струщує з травиці роси,
Перше яблучко підносить
І дивується: „Яке
Запахуче і сипке!
О, спасибі, тепле Літо,
За дарунок смаковитий,
Несподіванку таку:
Перше яблучко в садку”.

Р. Завадовиз

ВЕДМІДЬ І БДЖОЛИ

Башкирська казка

Давним-давно жив собі ведмідь. Хвіст у нього був довгий-довгий і пухнатий, мов у лисиці. За смакував цей ведмідь у меду. Тільки й думав, як би йому меду попоїсти, медом поласувати... Побачить, бувало, дупло з бджолами — зрадіє. Вилізе на дерево і наїється меду досхочу. Бджоли силкуються вжалити злодія, та не можуть: шерсть у ведмедя довга, а бджолине жало коротке... Бджілки залпують в довгій шерсті, а ведмедеві того тільки й треба. Злізе він з дерева та почне по землі качатись, бджіл давити. А потім знов на дерево вилізе і вже спокійненько мед доїдає, ніхто вже йому не заважає...

Одного разу прийшов до лісу чоловік і бачить: сидить на дереві ведмідь, мед їсть і бджіл пухнати́м хвостом відганяє.

„Ех, ти, товстопаний! — подумав чоловік. — Ось вилізу я на дерево та й зарубаю тебе сокирою”.

Виліз чоловік на дерево, махнув сокирою, але вдарив не по ведмедеві, а по хвості, і лишився ведмідь без хвоста.

Чоловік оглянув дупло, поправив гніздо, поклав вощину на місце й пішов додому.

Бджілкам це все здалося дуже дивним. Вони питають бджолу-матку:

— Чому цей чоловік не з'їв нашого меду?

Бджола-матка сама не знала.

— Летить, — каже, — доженить чоловіка і спитайте його, чому він не з'їв нашого меду.

Бджілки наздогнали чоловіка, і він відповів їм:

— Якщо я з'їв ваш мед, що ж залишиться вам самим на зиму? Ви загинете з голоду, тоді й я лишусь без меду.

Бджілки вернулись до дупла й переказали бджолі-матці слова чоловіка. Вона збрала на раду всіх бджіл, і вони вирішили йти до чоловіка прохати захисту від злого ведмедя.

— Урятуй нас від злого ведмедя, — сказали бджоли, — візьми до себе, а ми за це тобі подякуємо й будемо збирати багато меду.

— Добре, — сказав чоловік. — Я зроблю вам вулик. Там ви будете жити й туди збиратимете мед.

З того часу бджоли почали жити в чоловіка й годувати його солодким медом. А ведмідь, якому чоловік хвоста відрубав, і досі куций ходить...

Переклала *Катерина Антонович*

МОЇ КВІТИ

Навесні я працювала
Тяжко так, що — ох!
Цілу грядочку скопала
З мамою удвох.

Посадила я гвоздику,
І красольку, й мак,
І фіялку, й рожу дику
Навіть портулак.

Поливала їх все літо
З мамою сама...
Ох, і гарні в мене квіти! —
Кращих і нема!

К. Перелісна

Ілюстрацію на першій сторінці — „Вечірня молитва коло ватри” — виконав М. Дмитренко.

Ілюстрація М. Бутовича

Не так ще давно в Україні жив старий-старий пасічник. Він усе своє довге життя провів у царстві бджілок, працював біля них і, нарешті, навіть почав розуміти їхню мову.

Одного разу дідусь, натомившись, приліг собі відпочити в курені, що стояв біля пасіки. Навколо дзвеніли бджілки; вони, не зважаючи на спеку, працювали. Подрімав трохи дідусь-пасічник, аж чує — хтось над ним тонесеньким голосом говорить. Він розтулив око, глянув і посміхнувся: над його сивою головою сиділи на билинці дві бджілки і розмовляли.

— Ой, і натомилася я!.. — промовила одна бджілка-срібнокрилка.

— Сестричко моя, — відповіла їй друга бджілка-золотокрилка. — Я літала аж на гречки, щоб трохи гречаного меду принести до хатинки-вулика, і також дуже натомилася. Найстарша бджілка, наша королева, дозволила мені хвилиночку перепочити.

— Злотокрилко, а чи не сталося тобі в дорозі якоїсь пригоди?

— Ні, дякувати Богу, не сталося, — відказала бджілка й зідхнула. — А могло статися... Як я спокійно працювала, визбируючи медок на гречці, підійшов якийсь чоловік і махнув на мене рукою. Злякалась я, хотіла боронитися, мало того чоловіка не вжалила!

— Ні, не роби цього, сестричко! Може той чоловік не хотів кривдити тебе, може, він не знав, що коли бджілка кого вжалить, то й сама потім без жала гине.

— Багато чого не знають про нас люди, хоча мед усі люблять, — гірко промовила бджілка-срібнокрилка. — Ну, летімо знову на працю! Вже час, вже відпочили.

Затріпотіли їх тонесенькі крильця, і зникли бджілки так легко й швидко, неначе їх саме сонячне проміння кудись понесло. А дідусь-пасічник сів та й замислився.

„Треба, — подумав він, — ще послухати, про що вони говорять, та й людям переказати.

Бач, приручити бджілок так, як коня чи собаку, люди не змогли. Але, придивившись, як бджілки живуть, змайстрували для них вигідні хатинки-вулики, в яких мешкають бджоляні родини. Бджілки зносять у вулик мед, отож і людина має його досить і бджілкам на зиму залишає в їх хатинці, щоб до весни прохарчуватися. Іноді їх навіть цукровим розчином частують”.

За кілька днів знову трапилася йому нагода послухати розмову бджілок. Цього разу почув дідусь, як у вулику говорила найстарша бджілка, королева-матка:

— Діти! Наша родина нараховувала 12 тисяч бджіл. Цей рік дуже медовий. Ми розмножилися, нас тепер близько 30 тисяч. Тому частина рою повинна поселитися в іншому вулику, щоб не було тісно, бо де тісно, там і брудно, а від бруду ми гинемо.

Почув це дідусь і переселив частину бджілок до нового вулика. Всі були з цього задоволені: і дідусь-пасічник, і бджілки, і їх паніматка, дуже вчена королева.

— Гарно працюйте і добре їжте, дітки, — повчала іншого дня бджілок їхня королева. — Ви ще молоденькі і, може, не знаєте, що наша молодь третину свого життя працює спочатку всередині хатки-вулика: прибирає, змітає порошок, ліпить вощину, в яку складають мед, а також сторожить біля дверей вулика, щоб ніхто чужий сюди не забрався. Тільки наш дідусь має право до нас підступати!

Старий пасічник був дуже задоволений, почувши, як королева високо оцінила його знання й турботу за бджілок. А тим часом королева продовжувала:

— Життя звичайної бджілки-трудівниці дуже коротке — воно триває лише 40 днів. За цей час треба придбати меду і для себе і для людей. Не легка це праця! Щоб назбирати з квіток фунт солодкого нектару, одна бджілка мусить пролетіти таку довгу дорогу, яку треба відбути, щоб тричі облетіти земну кулю. Для цього їй треба вилетіти

з вулика 20 тисяч разів. А тільки 4 фунти нектару дають один фунт справжнього меду, такого корисного і для нас і для людей. Бджілки працюють, як і люди, по вісім годин денно, але, якщо нектару на квітах багато, тоді трапляється, що й по 20 годин літають, збираючи нектар та носячи його до вулика.

— Паніматко-королево, — тонюсіньким голосочком обізвалася бджілка-юначка. — А чи далеко можна від нашої хатинки відлітати?

— Ні, моя дорога, не дуже далеко. Чим ближче, тим ліпше. Тільки старіші, досвідченіші бджілки можуть літати за кілька кілометрів.* Коли якось не було навколо квітів і насувався на нас

голод, то вони навіть за 10 кілометрів літали, аби лише здобути меду.

Поговорили бджілки й знову вирушили з вулика по солодкий мед, по добрий харч для себе й для людей, особливо для хворих.

А дідусь-пасічник, який уже досить добре навчився розуміти мову бджілок, розповів людям про те, що почув від трудівниць і від їхньої королеви. Від того часу люди ще більше полюбили працюючих бджілок і ніколи їх не турбують. Так живуть у згоді золотокрилі працівниці і людина.

* кілометр — міра довжини; він має 1,000 метрів, а миля — 1609 метрів.

БДЖІЛКА

Від світання до смеркання,
Переборюючи втому,
Я літаю безнастанно
То від дому, то додому:

Я не гаюсь ні хвилинки,
Ані квітки не минаю,
Солоденькі порошинки
Все збираю, та збираю.

Зношу й зношу їх додому,
У свій вулик під наметом,
Щільники воцані в ньому
Заливаю чистим медом.

Щоб було що взимку їсти
Бджоляній усій громаді,
Охороні нашій — війську —
І цариці нашій — матці.

Я не гаюсь ні хвилинки,
Ані квітки не минаю,
Солоденькі порошинки
Все збираю та збираю.

Щоб не тільки нашим бджілкам
Бідувать не довелося,
А й слухняним людським діткам
З медом солодко жилося.

А для діток вередливих,
Неслухняних і лівивих,
Дуже я недобра й зла:
Дззз! — відразу дам жала!..

О. Кобець

ВЛІТКУ

Ночували з татом ми на дворі
На пухкому, запашному сні,
І над нами — тільки зорі
Й оксамитне небо темносинє...

І казав мені про небо татко,
Що воно — безмежне і безкрас:
Що ніде йому початку,
Ні кінця йому ніде немає...

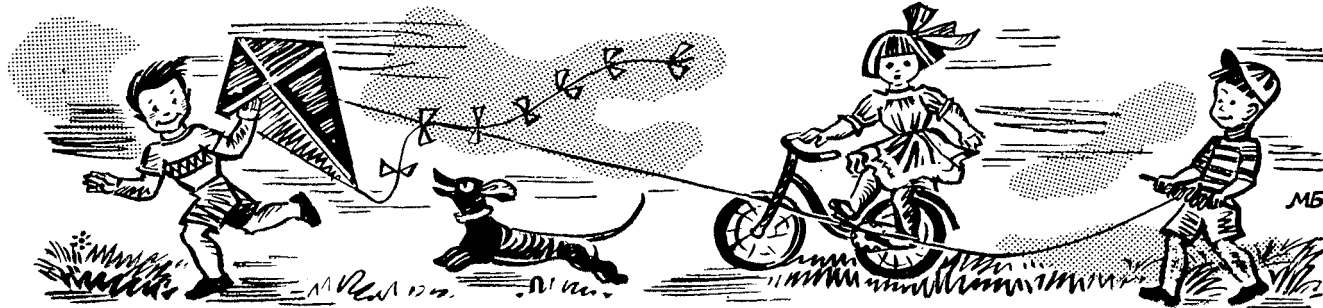
Що нікому в світі не збагнути
Таємниці величі такої...
Довго я не міг заснути,
Все питався — тата непокоїв.

І дізнався я, що всі ті зорі —
То світи далекі і незнані,
Що між ними ми — в просторі —
І не перші, певно, й не останні...

Пахло сіно... Тихо спав мій тато.
А мені хоч би хоч задрімалось:
Щось хотів я ще спитати,
А що саме — в думку не вкладалось.

Аж вві сні уже майнуло тінню
Те, про що спитать хотів жагуче:
„Чи й на зорях сплять на сні,
Й чи таке ж воно, як тут, пахуче?..”

О. Кобець

ЗОРЯНИЙ ПРАПОР

3 нагоди Дня Незалежності

І червоне, і біле, і синє,
Над ним сонце горить золоте —
Ми вітаємо прапор країни,
Що зірками, мов небо, цвіте.

Це той зоряний прапор народу,
Що неволю в боях перемиг,
Що, мов скарб, зберігає свободу
У серцях і законах своїх.

Це є прапор Америки тої,
Що усякому гоміч дає,
Хто під прапором волі святої
Непохитно за правду стає.

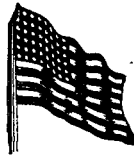
І про нас, про дітей, вона дбає,
Усміхається тепло до всіх
І найкращі дари, які має,
Завжди дітям складає до ніг.

Тут живем ми безжурно і вільно,
Забуваєм про лихо і жах,
В Рідній Школі навчаємось пильно,
Вільно молимося в рідних церквах.

І для дальнього Рідного Краю,
Що лишився за безліччю миль,
Ми працюєм, як можемо і знаєм,
Не жаліємо наших зусиль.

Білі зорі на синьому полі
Маяками горять на морях,
І народи, що прагнуть до волі,
Йдуть задивлені в зоряний стяг.

Михайло Маморський

ЩО БАЧИЛА РІКА ДНІСТЕР

Землями України протікає велика ріка Дністер, свідок багатьох історичних подій і боротьби наших хоробрих предків із ворогами.

Під час навали монгольського завойовника Чінгіс-Хана на Україну в 1220 році, українці з Галичини й Волині, об'єднавши військо, рушили Дністром назустріч ворогові. Вони пливли рікою на тисячах човнів. Випливши Царгородським гирлом, вийшли аж у Чорне море і таким чином зайшли з-заду азійським напасникам та завдали їм дошкульного удару. Але ще раніше від тих дуже давніх часів Дністром пливли сотні човнів перського царя Дарія Гістаспа у 513 році до народження Христа. Тоді Дарій воював проти скитів, які заселяли Україну. Скити відбили напад.

Коли плисти униз Дністром, в напрямку до Румунії, на берегах можна побачити ще й тепер залишки старовинних фортець і замків: багато печер, викопаних у твердому ґрунті, де ховалися від ворога жінки, діти й старики. Біля Студениці на лівому березі ріки є так звана Біла Гора із штучно викопаними печерами, в яких — за старими переказами, — ніби сховалося під час татарського нападу 15 тисяч людей.

У кінці минулого століття на Дністрі ще плавали т. зв. „галери“, чотирикутні човни-коробки, на яких перевозили вантажі. Допливали галери до своєї пристані, звантажували з них те, що везли — і розбирали галери. Назад поверталися

тільки дошки, з яких таку галеру можна було швидко й легко зробити. Остання галера плавала на Дністрі в 1900-му році. Відтоді по ріці почали плавати пороми, довжиною до 20 метрів і шириною до 10 метрів. А на зміну їм прийшли моторові кораблі й пароплави, які ходять і нижче Тирасполя. Пароплавами возили вантажі й людей швидше й зручніше. Це вже не те, що пороми, яких тягли кінсьми, що йшли по обох берегах річки. Товарові й пасажирські пароплави, які ходять по Дністру, можуть запливати на Дніпро й південний Буг.

Майже сто років тому виник плян з'єднати Дністер штучним каналом із містом Одесою над Чорним морем, щоб мати з тим портовим містом дешевий і вигідний зв'язок водним шляхом. І тепер такий водний шлях дуже потрібний. Але Україна у неволі і багато чого, що потрібне для українського народу, покищо не зроблене.

Бачила ріка Дністер на своїх берегах різних прихідців: греків, римлян, генезуезців, татар, турків, поляків, румунів. Усіх їх перемиг український народ і жив вільно. Тепер залишився ще один грізний ворог — Росія. Побачить скоро наша старовинна ріка і його загибель. І веселіше зашумлять дністрові води, перегукуючись із водами могутнього Дніпра й інших рік України в день волі.

Леонід П-ва

Завдання: Знайдіть на мапі ріку Дністер.

Сценічна картина

Дійові особи:

Гурт зайчиків (6-8)	Вовк
Зайчик-Яць	Лисиця
Іжак	Борсук
Ведмідь	Зайчиха-мама

ПЕРША ВІДСЛОНА

Лісова поляна

Гурт маленьких зайчиків (танцюють і співають).

Ми, зайчики-стрибайчики, Стрибаємо в ліску, Ми любимо травиченьку И капустоньку смачну.	Ми, зайчики-стрибайчики, Ми весело живем, Зелену травиченьку, Де хочем, там і рвем.
--	--

(Танцюють під музику й вибігають зі сцени).

Зайчик Яць (вбігає задиханий).

Друзі зайчики, стривайте,
Ще зо мною заспівайте!

(Хоче догнати зайчиків, падає й роздирає кожушину. Встає, оглядає кожушок і плаже).

Іжак (виглядає з-за кущика).

А чого ти плачеш, друже?
Мабуть, ти побився дуже.

Зайчик Яць (показує подертий кожушок).

Зачепився за тернину
Та й роздер ось кожушину.
Що мені тепер робити?
Дома, може, будуть бити,
Будуть бити, ще й кричати.
Що робити, що почати?
Дай пораду, порятуй!

Іжак.

Ти, малий, не репетуй!
Побіжи ось до двора,
До ведмедя кушніра!

(Іжак відходить уліво, Зайчик управо).

Ведмідь (іде з лівої сторони, в одній лапі тримає кожух, у другій — кухоль меду. Кладе кожух на землю, ставить ногу на пеньок і, попиваючи мед, співає на мелодію „Вийшли в поле косарі“).

І наївся, і напився,
Спати б радо положився,
Та роботи є гора
У ведмедя-кушніра.

Шию, шию я кожухи,
Аж у мене терпнуть руки,
Шию, шию і лагаю,
День і ніч не спочиваю.

Зайчик Яць (вбігає з правого боку).

Ой, вуйцуню, не лягайте —
Кожушину, полатайте!

(Показує кожушок).

Ведмідь (оглядає кожушок, трясє ним, обнюжує).

Гроші маєш?

Зайчик Яць.

Ні, не маю...

Ведмідь.

Як нема — не зашиваю!

(Дивиться на Зайчика, що тримає кожушок і плаже).

Чуєш — вовк у лісі виє,
Може він тобі зашиє...

(Бере свій кожух, виходить управо, Зайчик Яць вибігає вліво).

Цю сценку можна легко ставити на вільному повітрі, найкраще в лісі під час новацького вогника.

Копії з кольорових ілюстрацій О. Судомори виконав Б. Стебельський.

Вовк (входить з правого боку, сідає на пеньку, обгризає велику кістку, співає на мелодію „Ой, піду я лугом, лугом”).

Ой, спокою тут немає,
Все по лісі хтось гасає.
І нема де навіть сісти,
Щоб маленьку кістку з'їсти.

(Виє).

Зайчик Яць (входить тихенько з лівої сторони, з страхом вклоняється Вовкові).

Пане Вовчику, не вийте,
Кожушинку ось зашійте.

Вовк (оглядає кожушок, дивиться пильно на Зайчика).

Гроші маєш?

Зайчик Яць.

Ні, не маю...

Вовк.

Як нема — не зашиваю!

(Дивиться на Зайчика, Зайчик плаже).

Десь Лисиця тут блукає —
Може ця позашиває.

(Виходить управо).

Зайчик Яць (сідає на пеньок і плаже).

Лисиця (жене на шнурозку гусозку і співає на мелодію „Баламуте, вийди з хати”).

Гиля, гиля, гуско біла,
Гиля, гиля на ріку,
А я буду спочивати
На зеленому лужку.

Гиля, гиля, гуско біла,
Плавай, плавай по ставу,
А я ляжу спочивати
На зелену на траву.

Зайчик Яць (побагив Лисизку, підбігає до неї).

Тітко люба, милість майте,
Кожушину полатайте!

Лисиця (оглядає кожушинку, киває головою).

Гроші маєш?

Зайчик Яць.

Ні, не маю...

Лисиця (віддає кожушок).

Як нема — не зашиваю!
Он Борсук, сусід хороший,
Він зашиє і без грошей.

(Виходить повагом з гусозкою).

Зайчик Яць (вбігає вправо).

Борсук (входить з лівої сторони з книжкою під пахою, в окулярах. Сідає на пеньку, гитає книжку).

Зайчик Яць (вбігає з лівого боку, підходить до Борсука, вклоняється).

Любий пане, вибачайте
І мене не дуже лайте!
Зачепився за тернину
І роздер ось кожушину.
Може б ви, мій пане милий,
Кожушину цю зашили?

Борсук (оглядає кожушок).

Гроші маєш?

Зайчик Яць.

Ні, не маю...

Борсук.

Як нема — не зашиваю!

Я тобі не рідна мати,
Щоб задармо працювати.

Мама шиє і латає,
За заплату не питає,
Бо найкраща мамі плата —
Це пошана від дитяти.

Доки сонце ще не сіло,
Ти біжи додому сміло,
Псів, людей вистерігайся,
А матусі не лякайся.

(Продовжує гитати).

Зайчик Яць (вклоняється).

О, спасибі за пораду —
Я біжу до мамі радо!

(Вибігає).

(Заслона)

ДРУГА ВІДСЛОНА

Перед хаткою Зайчиків

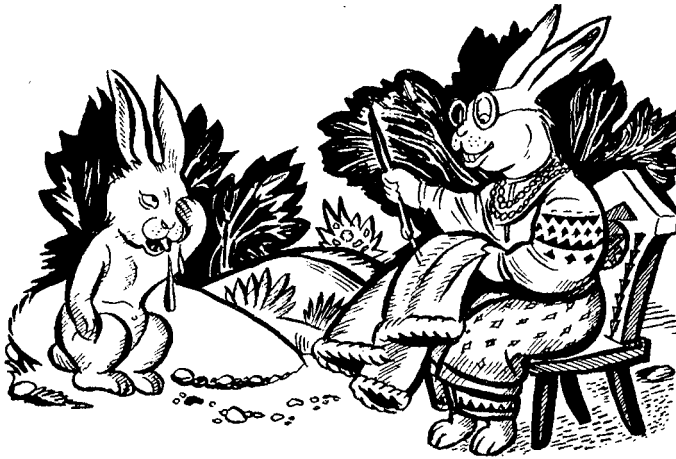
Зайчиха - мама (за столом, робить голубці з капусти й співає).

А вже сонечко закотилося,
Десь сини мої забарилися.

Заблукалися, забарилися,
Ще додомоньку не добилися.

Де сини мої, де зайчатонька?
Ой, сумна без них моя хатонька.

Зайчик Яць (входить, прислухається, тримає подертий кожушок).

Ей, дивися, Яцю, Яцю,
Все мені ти знайдеш працю.

(Бере голку, нитку, сідає й зашиває).

Зайчик Яць (сідає в ногах Зайчихи).

Ви зашите без грошей?
Ах, матуся ви хороші!

Ведмідь, Вовк, Лисиця, Бурсук, Їжак і гурт Зайчиків (всі маршують, побравшись за руки, і співають на мелодію „Ходить жужок по дубині“).

Мама, чи вона людина,
Чи звіратко, чи пташина,
Найвірніше серце має,
Діточок своїх кохає.

Мама трудиться і дбає,
За заплату не питає,
Бо найкраща мамі плата
Це — пошана від дитяти.

Мама, чи вона людина,
Чи звіратко, чи пташина,
Найвірніше серце має,
Діточок своїх кохає.

(Заслона)

За мотивами К. Вагилевича й інших

Івга Шугай

Зайчиха-мама (оглядає його).

Де ти бігав?

Зайчик Яць.

По долині.

Зайчиха-мама.

Де подер так?

Зайчик Яць.

На тернині.

Зайчиха-мама (погрожує пальцем).

НОТИ ДО ПІСЕНЬ

МИ ЗАЙЧИКИ...

Алегретто/Швиденько/

Ми, зай-чи-ки стри-бай-чи-ки, стри-ба-є-мо в ліс-
ку, ми лю-би-мо тра-ви-чень-ку й па-пус-тень-ку сич-ну.

А ВЖЕ СОНЕЧКО...

Народна підляська мелодія

Анданте/Поволі/

А вже со-неч-ко за-по-ти-ло-ся, десь мо-у си-ни
за-ба-ри-ди-ся

МАТІНКА СВІТУ

Крізь усю дорогу —
До села і міста
Несла допомогу
Матінка Пречиста.

Заглядала в хати,
Де хворіли діти,
Знала Божа Мати,
Як їм догодити.

Уставали з ліжка
Діточки здорові,
Бралися до книжки,
До розваг ізнову.

Матінка Пречиста
Бідним помагала:
До бажання й хисту
Грошей додавала.

Берегла від лиха,
Від каліцтва й болю,
Лагідно і тихо
Вліпшувала долю.

Тож раділи діти
По селу і місту.
Як же не хвалити
Матінку Пречисту!

Іван Евентуальний

Синє, з а в ж д и
добре і миле небо
раптом спохмурні-
ло, ніби розсерди-
лося на весь світ.
Сонце, тепле і ясне,
кудись зникло, і
страшний гуркіт за-
лунав навколо.

— Мамо! Мамо!
заметушилися пта-
шенята. — Ми бої-
мося! Ох, як боїмося! Рятуй нас, нене!

— Тримайтесь щільніше! — сказала мати. —
Сидіть спокійно, я коло вас.

— А де ж тато? — запищав Пік. — Де наш тато?

Тато-чижик ще зранку полетів по насіння да-
леко; аж за березовий гай.

— Він вернеться, — заспокоювала мати. —
Не хвилюйтеся, дітки, він вернеться.

Страшний вітер, зовсім не схожий на той лег-
кий вітерець, що гойдав лагідно листячко в лісі,
захитав навіть столітні дуби і ялини. Дереву
обурено зашуміли, загомоніли:

— Навіщо ти порушуєш наш лісовий спокій?

Але вітер не вгамовувався, і чижиха з жахом
побачила, як з гілки тоненької берізки зірвало-
ся гарненьке гніздечко-кошичок і впало разом з
пташенятами додола.

— А де ж наш тато? — не заспокоювалися
Пік і його сестрички.

— Він вернеться! Він вернеться! — повторю-
вала мама.

Раптом блискавка прорізала темне, в сірих
клубах хмар небо, і ливув такий дощ, ніби річки
були там, нагорі, і вони всі ринули на землю.

Чижиха розпустила свої крила, підгорнула
під них діток, а сама притулилася до стовбура
ялини.

Навіть ця стара ялина стогнала й рипіла від
жахливої бурі.

— Тррримайся! Тррримайся! — чулося пташ-
ці, і вона, вся мокра, перемерзла, трималася з
усіх своїх пташиних сил.

„Тільки б тато був живий і вернувся”, — ду-
мала вона, міцніше притуляючи до себе пташенят.

— Б-бух! — з гуркотом упав сусідній клен,
а за ним із стогоном зломилася берізка.

— Тррримайся! Тррримайся! А я витримаю,
— рипіла стара ялина.

На ранок небо знову, мов нічого не бувало,
проясніло, і сонечко засяяло, як завжди, пригрі-
ваючи і ліс, і ниву, і квіти, і трави. Але що було
в лісі і на ниві! Зламані бурею дерева валялися
тут і там; ніби скошена, полягла пшениця, багато
квітів не могли навіть голівок своїх підвести. І

ПРО МАДЕНЬКОГО ПІКА

скільки своїх жи-
телів не долічився
старий ліс!

— А де ж тато?
— спитав Пік.

— Він ще вер-
неться, — впевнено
мовила чижиха, —
адже він залетів да-
леко і там, мабуть,
перебув бурю.

Але й на вечір

він не вернувся, і на другий ранок, і на третій.

Пташки, що мешкали на сусідніх деревах, по-
хитували дзьобиками і казали:

— Бідна чижиха! Бідна чижиха! Йй не впо-
ратися самій. Стільки дітей!

І тільки стара ялинка рипіла:

— Тррримайся! Тррримайся! Впорасься! Впо-
раєшся!

І що було робити бідній чижисі, як не трима-
тися? Адже треба було годувати діток, вчити їх
літати, навчити їх доброї пташиної поведінки.

В сусідніх гніздах це робили батько і мати ра-
зом, і їм було легше, а вона була сама, і до того ж
маленька!

З сусідніх гнізд лунав веселий щебет малят,
співи батьків, а її діти сиділи мовчки, і це краяло
її маленьке пташине серце. Тоді чижиха сідала
на красчок гнізда, і, хоч йй було дуже сумно, теж
намагалася весело співати і в своїх пісеньках зав-
жди розповідала дітям, що тато літає десь за га-
єм. Він нагледів там багато гусені і різної комаш-
ні, і він рятує від неї дерева, а згодом він вернеть-
ся, обов'язково вернеться. Діти цьому вірили, особ-
ливо маленький чижик Пік, бо їм, як і всім дітям,
хотілося жити весело та безжурно і знати, що
все таки десь літає їхній тато, як і в усіх пташенят.

Вона сама вчила їх літати і хоч тремтіла за
кожний їхній рух, та не показувала цього і під-
бадьорювала, як могла.

— Як це добре — літати! — радів маленький
Пік. А він вдався таким веселим, непосидючим,

до всього цікавим, і тільки но навчився трохи літати, як почав гасати по всьому лісі. Де траплялася яка пригода чи бешкет — уже всі знали, що то справа маленького Піка. Вранці він найперший будив увесь лісовий народ своїм дзвінким голоском, сміливо встрявав у пташині бійки, витягав з-під дзьоба у старших різний лісовий харч.

Іноді він залітав з товаришами дуже далеко, своєчасно не вертався додому і цим завдавав матері великих турбот. Чотири дочки були куди слухняніші, і з ними було легше впоратися, ніж з одним маленьким Піком. І на нього часто сердилися сусіди, а матері було шкода його. Вона знала: якби був з ними тато, він літав би скрізь разом з Піком і радів би, що синок такий сміливий, такий вправний, що у нього такий гарний, приємний голосок і що, не зважаючи на свою легковажність, увечері він так ніжно і ласкаво пригортається під материне крильце і розповідає про все, що бачив і чув.

Він все таки дуже любив свою маму, маленький бешкетник Пік. На осінь він почав уже міняти своє вбрання і робитися схожим на свого батька, але він лияв, як і всі чижики, шматочками, і тому покищо мав дуже смішний вигляд.

— Бачиш, скільки тобі мороки з дітьми, — сказала раз презирливо зозуля. — Чи не краще було б порозкидати свої яєчка, так, як я, і бути вільною?

— Ні! — твердо відповіла чижиха. — Що б я робила без них?

А ялина рипіла:

— Тррримайся! Тррримайся!

Так, треба було триматися, бо найважче було попереду. Спочатку листя пожовкло, потім поча-

ло падати на землю, багато пташок відлітало в теплі краї. Надходила холодна, біла зима. Чижиха вже знала це. Вона пам'ятала торішню зиму. Але тоді вона була ще з батьком та з матір'ю, і коло неї завжди крутився веселий, співучий чижик, з яким вони потім удвох збудували своє гніздечко. Не такі вже страшні морози, якщо коло тебе рідні, а тепер вона сама з своїми чотирма дочками і п'ятим синком Піком.

Вона все ж таки намагалася бути вкупі з іншими чижиними родинами: адже на зиму взагалі всі пташки, що лишалися вдома і не відлітали у вирій, з'єднувалися у великі зграї. У зграях були не тільки чижі, а й різні лісові маленькі пташки — щиглики, чечітки, снігурі. Вони збиралися разом і літали в село й навіть у місто шукати собі поживи.

— Будь ласка, не бешкетуй! — умовляла завжди чижиха Піка: адже всі пташки з такою охотою робили йому зауваження, і це їй було завжди прикро чути.

Пік обіцяв слухатись її, але тільки но вилітали пташки на простір, він почував стільки сили у своїх крильцях, що не міг спокійно літати коло матері. Він гукав своїх ровесників, і що вони тільки не виробляли! Може б, чижиха-мати іноді тільки посміялася з того, як він, перекидаючись на гілочках, натрущував снігу на буркотуху-сову, і з інших його витівок, та всі сусіди завжди починали похитувати докірливо дзьобиками й казати:

— Ох, оцей ще Пік! Такого урвиголову ще й ліс не бачив! Коли б хто міг його спинити!

А мати тільки думала:

— „Коли б його тато побачив!”

А тато-чижик теж думав про це саме.

(Кінець буде)

У С Т А В К У

У ставку вода шумус,
Мов окріп у казані —
Луць пірнає, не дармус,
Лазить раком аж по дні.

Лесь плисти уміє боком,
Федь — горілиць, так що ну! —
І малий Івась, нівроку,
Ручками „пливе” по дну.

Аж до ночі на ставочку
Не втихас гомін, крик —
Сонце скинуло сорочку
І собі у воду — скік!

Р. Завадовиз

КИЦЯ

Ілюстрація Ю. Кульчицького

Усе котяче населення нашої вулиці мало дуже пишні імена, в наша невеличка тигрова кішка звалася просто Кицею. І всім нам, і самій Киці сподобалося це ім'я. Вона завжди вигинала спинку і ніжно нявкала, коли чула те „кицю-кицю”.

Хоч ім'я її було таке звичайне, сама Киця не була звичайною. Її гостра мордочка, вушка і довгий хвостик показували, що вона належить до славного роду щуродавів. Знали її всі в околиці, бо всюди вона бувала: і в сусідніх дворах, і на другій чи третій вулиці — і це зовсім не тому, що вона аж так любила гуляти, а тому, що вона чесно виконувала свій котячий обов'язок і виловлювала мишей та щурів, де тільки здибалася. До свого обов'язку вона додавала полювання на горобців та великих жуків, але це було лише для забави, а основним була боротьба з мишачим родом.

Киця майже ніколи не ночувала вдома. Та й що могла вона робити в хаті, де навіть і не пахло мишачим духом?

Вона верталася додому дуже рано, на світанку, але чекати біля дверей не хотіла й будила нас своїм нявканням.

— А бодай тебе! — сердилась мама. — Завжди дітей розбудить... Цить мені там!

Та ми вже відчиняли двері. Киця поважно входила до хати, злегка торкалась кожного з нас головою і йшла просто до мами.

— Няв-няв! — тихенько нявкала вона й починала тертися головою об мамині ноги. — Няв-няв!

— У-у, капосна! — сердилась мама. — Тепер їсти просиш? А де ти цілу ніч блукала? Чому дома не сидиш? Волоцюго!

Киця задирала голову до мами й жалібно тягла:

— Няв-няв!

Здавалось, вона хотіла сказати:

— Ну, не сердіться на мене. Я ж не байдикую, а шукаю праці в іншому місці, коли її вдома нема.

— Ну, добре, добре, — відпихала її мама, — я знаю, що ти гарна Киця і свою справу знаєш, тільки ж брудна ти дуже. Їж! — і ставила перед Кицею мисочку з теплим молоком.

Та Киця, мабуть, і сама розуміла, що вона дуже брудна, і починала вмивати собі лапки, ротик, вушка. І лише добре вимившись, делікатно вмо-

чала свого рожевого язичка у мисочку з молоком. Пила обережно, не поспішаючи. А після сніданку ще раз умивалась і лягала спати десь у затишному куточку. Лише в обід її будив стукіт тарілок і запах їжі. Вона розплющувала очі, потягалась, поважно підходила до стола й сідала перед мамою. Їй ставили мисочку з їжею, але вона знову таки не зразу бралась до їжі, а спочатку довго й уважно вимивала собі ротик, лапки, вичісувала голову, сягаючи лапкою аж за вуха. Після того починала їсти.

— От чистуля! — казала мама.

По обіді Киця знову куняла або ж для розваги ганяла горобців, а то й мух. Під вечір Киця зникала. Іноді ми бачили, як вона мандрувала вершечком паркану, а на неї гавкали, аж вищали, собаки в сусідніх дворах. Киця зневажливо зиркала на них і спокійно йшла собі далі. Чужі котки не важились зачіпати її, бо хоч вона була менша за багатьох з них, але завжди виходила переможцем у боротьбі з ними. Вона нікого не зачіпала перша, але відбивалась люто, коли її спиняли на дорозі до виконання її обов'язків — ловити мишей. А в цьому в неї не було суперників. Сусіди дивувались і лише прицмокували:

— Ну й Киця! Ну й молодець! За таку кицю й гроші можна заплатити.

— А що ви думаете? — казав гультяй-сусіда. — Он на базарі стільки мишей та щурів, що скоро й вуха купцям пооб'їдають. Мені один гроші обіцяв, якщо принесу...

— Кого принесете? — поцікавились ми.

Сусіда закашлявся й сердито буркнув:

— Чого причепились? Кого? Якусь кицьку, щоб мишей ловити.

— Але нашої Киці не чіпайте! — попередив сусіду брат.

— Та нащо вона мені здалася? Ми краще знайдемо. Тьху на вашу Кицю!

Та одного літнього вечора Киця зчезла. Не вернулася вона додому ні вранці, ні на другий, ні на третій день. Ми обшукали всі двори, всі задвірки, всі пустирі в нашій околиці, але Киці ніде не було.

— Її собаки, мабуть, загризли, — сказав гультяй-сусіда і зразу ж додав: — А може вона забіг-

ла кудись. Пішла собі десь на чужий куток, а назад дороги не знайшла.

— Не може цього бути, — похмуро сказав брат. — Наша Киця, куди б не зайшла, а дорогу додому знайде.

— Знайде! — підтримала я брата. — Наша Киця така!

— Яка така? — засміявся сусіда. — Собака дорогу знайде, а кішка — ні. Понеси її в мішку, а потім пусти, і вона не знайде...

— У якому мішку? — аж підскочив брат. — То ви її вкрали?!

— Відчепіться від мене! — розсердився сусіда. — Я з вами так собі говорю, а ви он що... Я кажу, що собака господаря знає, а кішка — ні.

— Наша Киця знає господаря! Знає! — гукнув, мало не плачучи, брат. — От побачите, вона знайде дорогу, знайде!

Сусіда глузливо свиснув і пішов собі геть, а ми кинулись до матері:

— Мамо! Мабуть, він украв нашу Кицю. Куди ж він її подів?

І тато і мама лише похитали головами. Куди? Всім пригадалися слова сусіди про купця, що хотів мати добру кішку. Мама ходила на базар шукати Кицю. Але там її не було.

— Може на великий базар відніс? — міркував тато. — Якщо на великий, то там її не знайдеш. І звіди вона не потрапить додому. Далеко...

Минув, може, який місяць. Киці не було. Ми вже трохи звикли до того, а мама все жаліла, що роздала сусідам усіх Кициних котенят.

— Було б хоч одного залишити, — сказала вона. — Гарної породи була Киця, такої вже, мабуть, і не буде в нас.

Аж ось одного ранку під дверима почулося жалібне „няв-няв!“

Ми прожогом кинулися до дверей, але мама випередила нас. Вона відчинила двері і радісно гукнула:

— Діти, наша волоцюга прийшла! А змарніла як!

На порозі стояла страшно схудла Киця, вся в реп'яхах, з повирivanoю шерстю, з подряпанним носом і допитливо зиркала на маму.

— Кицюню! — кинулись ми до неї.

Але вона лише торкнула нас своєю головою й хитаючись від втоми, попростувала до мами.

— Няв-няв! — немов зідхнула вона, й почала тертися головою об мамину спідницю.

— Ох, ти ж, волоцюго! — промовила мама і попестила її по брудній голові. — Видно, здалеку вернулася ти, Кицю.

Авторів і видавців, які бажають, щоб їхні видання для дітей були обговорені у „Веселці“, в відділі „Що читати?“, просимо надсилати свої твори у двох примірниках на адресу Редакції „Веселки“.

— А додому таки потрапила! — радісно вигукнув брат. — Потрапила! Хоч вона й не собака, а тільки Киця. І я йому так і скажу, — посварився він кулачком убік сусіди. — Хай не чіпає нашої Киці!

Киця зиркнула на нього від мисочки з молоком і, перше ніж почати їсти, заходилась умиватись та вибирати реп'яхи.

Ми радісно присіли біля неї й стежили за її рухами: наша Киця була вдома!

МУРКО НЮХАЄ

Цвів бузок раненько
Біло і синенько.
Вийшла Галя з хати
Ранок зустрічати.
Де не взявся котик,
Вискочив на плотик,
Хвостиком махає,
Галочку вітає.
Галя чепуруха
Квітку пильно нюха,
Ще й коточка кличе,
Квіт під носик тиче.
Котик Галю слухав,
Квіточку понюхав
І зідхнув: „Дитино!
Краця — солонина!“

Роляник

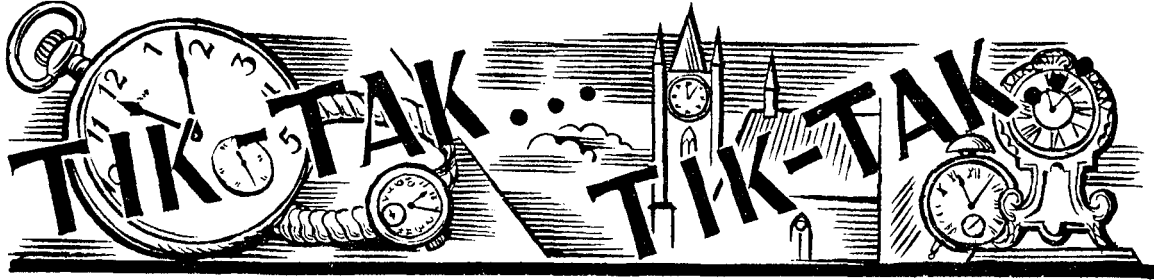

ПРОГУЛЯНКА ДО ЧОРНОГО МОРЯ

(Гра)

Мандруючи лісом, назвіть кілька дерев іменами українських портів (Одеса, Керч, Таганріг, Севастопіль). У віддалі 5-10 ярдів від дерев уставтеся групами по п'ять, так, щоб один стояв за другим і кожний тримав свого попередника міцно рукою за плече.

Перший у групі — це паротяг, всі інші вагони. На свисток провідника, всі поїзди рушають до якого хочуть порту. Виграє той поїзд, який, не розірвавшись, перший прибуде і відразу назве порт. Портів не вільно позначати. Їх треба знати напам'ять!

Ілюстрації П. Холодного

Що більше поширювався по світі годинник, то більші вимоги почали люди ставляти до нього. Людям бажалося вже мати такий годинник, якого можна переносити з одного місця на інше; хотілось, щоб годинник діяв не тільки стоячи, а й лежачи; міркували, чим можна було б замінити тягарці (гирі), як рушійну силу, чи не можна б вигадати щось інше, що порушувало б стрілку?

І ось у 1511 році молодий механік Петер Генляйн з міста Нюрнбергу в Німеччині зробив винахід величезної ваги: він збудував невеликого кишенькового годинника, стрілка якого крутилась з допомогою пружинки, вкладеної всередину годинника. Перший такий годинник мав яйцювату форму і перейшов ув історію з назвою „нюрнберзьке яйце”. Петер Генляйн викінчував свій винахід у дуже несприятливих обставинах. Генляйнова жінка, почувши, що в чудернацькому приладі, якого зробив її чоловік, щось рухається, немов живе, подумала, що її чоловік знається з нечистою силою, і розбила незакінчений годинник. Генляйн, злякавшись, що його можуть обвинуватити в чаклунстві, судити за це і спалити, упростав бургомистра посадити його до в'язниці, щоб він міг там спокійно викінчити свою працю.

Це був перший у світі годинник, якого можна було робити в будь-яких розмірах, носити в кишені і тримати в різному положенні. Ось який чудесний винахід зробив молодий німецький механік! За це в Нюрнберзі йому поставлено пам'ятника.

Галілей та Гюйгенс

Винахід Генляйна відразу посунав наперед розвиток годинників. Механіки почали робити годинники різної форми і різного розміру, додали стрілку, що показує хвилини, і робили все, що могли, щоб годинники були найточніші. З історії відомо, що імператор Карло V, скинутий з престо-

лу, пішов у монастир і там провів багато років, намагаючись разом з іншим майстром зробити два годинники, які б ішли зовсім однаково. Але скільки вони не старались, це їм не вдалось.

Нових успіхів домоглися два великі вчені — італієць Галілео Галілей і голляндець Христіян Гюйгенс.

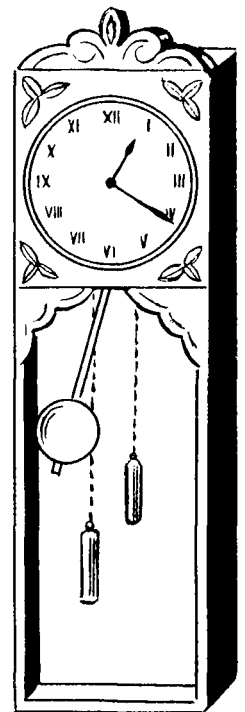
Галілея, славнозвісного математика, фізика й механіка, називають батьком сучасної науки. Народився він в італійському місті Піза у 1564 році і ще 19-річним юнаком завважив, що лампи, які висіли на довгих ланцюгах під склепінням собору в його рідному місті, коли їх розгойдати, коливались дуже рівномірно. Це навело його на думку про маятник, але він ще не додумався до того, щоб використали його як регулятор ходу годинника. Це зробив у 1657 році голляндський учений Христіян Гюйгенс, збудувавши перший годинник з маятником.

Дальші зусилля пішли вже легше, хоч роботи над удосконаленням годинника було ще багато. Особливо великі труднощі мали винахідники з тим, що різні метали по-різному змінюються під впливом підвищення чи зниження температури. Це все вплинуло на більшу або меншу точність ходу годинника.

Годинник складає іспит

Люди давно навчилися перевіряти точність годинників залежно від руху сонця і зірок. Невміння визначити місце, де знаходиться корабель на морі, часто приводило до катастрофи. Корабель блукав по бурхливих хвилях, губив напрямок і часто гинув з усією своєю залогою. Згодом люди додумались з допомогою сонця, зірок і годинника визначати місце корабля в відкритому морі.

1598 року еспанський король Филип III призначив сто тисяч франків нагороди тому, хто

знайде спосіб точно визначати географічну довготу. Тодішня наука ще не стояла високо, і всі спроби ні до чого не привели. 1714 року в Лондоні славний учений Ньютон подав думку використати годинник для визначення географічної довготи. Багато годинникарів пробували щастя, але з невеликим успіхом.

Нарешті один англійський механік, Гаррісон, довголітньою працею так удосконалив свій годинник, що взявся в 1761 році провести вітрильний корабель з Англії до острова Ямайки, вживаючи свого годинника, як приладу для визначення шляху корабля. Після 18-денної плавної у відкритому морі корабельні прилади показували 13 ступнів географічної довготи, а Гаррісонів годинник — 15 ступнів. Капітан і моряки глузували з годинника та його майстра, але Гаррісон твердив, що його розрахунки правильніші.

І справді, за цілу подорож, яка тривала туди й назад 161 день, Гаррісонів годинник відстав тільки на 1 хвилину і 5 секунд. Це був цілковитий тріумф Гаррісона, але науковий комітет його

му відразу не виплатив премії, вимагаючи ще одної перевірки.

Через три роки Гаррісон вирушив у другу подорож до Америки. Подорож тривала 180 днів. Точність ходу годинника і географічних визначень була така висока, що комітет відразу виплатив йому премію в висоті 15 тисяч доларів. Це була нагорода праці цілого життя, бо Гаррісон мав тоді вже 75 років.

Після цього в обсерваторії у місті Грінч учені ще раз перевірили годинник Гаррісона за рухом сонця й зірок і назвали його хронометром, тобто найдокладнішим приладом, що міряє час.

Так годинник нарешті склав свого нелегкого іспита.

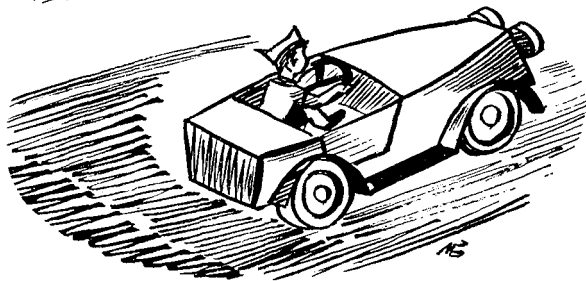
До 1500-го року не було окремої професії годинникарів. Годинники робили слюсарі, механіки і принагідно зацікавлені люди. Тільки в половині XVII століття створили вони спілку, що мала свій статут. В цьому статуті вперше згадується слово „годинникар”.

Кінець

КРАМНИЧКА

Ілюстрація М. Бутовича

Діти граються в крамничку:
Білих булок невеличких
Наробили із піску,
Наліпили масла з глини,
Яблук, груш, грибів, малини
І поклали в холодку.

Галочка при касі стала,
Яся й Лесик — продавці,
З кошиками поставали
Інші діти, покупці.

Яся важить справно-вміло,
Галя бльочки видає.
— Що вам дати: масла, мила?
Все у нас в крамниці є!

Ось прийшла сюди Маруся,
Похилилась, мов бабуся:
— Дайте яблечок смачних
Для внучаточок моїх.

— О, будь ласка! — каже Лесь. —
Я до послуг вам увесь!
Ох, це яблечка хороші —
Дайте кошик. В касу — гроші!

Орко „фордом” підїжджас,
Шуму-грюку наробив:
— А, Марусю! Як ся масш!
Лесю, зваж мені грибів!

Тут прибіг Грицько з горнятком:
— Є в вас свіже молоко?
За м'яцем для кошенятка
Надійшов за ним Юрко.

День скінчився. Згасло сонце...
Зачиняє Лесь віконце:
— Просим нас не забувати,
Завтра знову будем гратись.

Ніна Бурик

VIII ЧАСТИНА:
СИЛОЮ І РОЗУМОМ

Як на степах перша трава стала зеленіти, печенізький хан скликав воєнну раду.

Каже хан: „Багатирів наших теж покличемо в похід на київського князя”.

Рано-пораненько вийшов Богута з печери коня в річці Стугні наплавати.

З-за скелі несподівано кинулись на нього три велетні-печеніги.

Кінь копитами й крилами річку сколотив — вода дощем бризнула і густим туманом узялася.

Нагнувся в тумані Богута, схопив одного велетня й кинув його в вир.

Замахнувся другий велетень мечем і... відрубав коневі ліве крило.

Став туман улягатись — два велетні Богуту нагляділи, націлились списами.

(Продовження буде)